

מצות 'זכירת יציאת מצרים' כוללת בתוכה, ההכרה ש'אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו'!!!

« כל נסיון מותאם באופן אישי להאדם המנוסה!! »

ונראה לבאר בהקדם מה שביאור מרן הגרי"ז זצ"ל (מובא בנתיבות רבותינו פ' ח"י שרה), על מה שכתוב בחז"ל לגבי מיתות שרה, ומובא ברש"י בפרשת חיי שרה, ש"למה נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט פרוחה נשמתה ממנה ומתה", ע"כ.

ומבאר הגרי"ז זצ"ל, על פי מה שאיתא בגמ' (ע"ז ג.) 'אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו', דהיינו שאין הקב"ה מעמיד את האדם בנסיון אשר לא יוכל לעמוד באותו נסיון, שכן כל נסיון אינו אלא לפי כוחותיו של המנוסה, מה שנחשב לצדיק אחד כנסיון שחובה עליו לעמוד בו, נחשב לגבי האחר כנסיון שהוא למעלה מכוחותיו.

ובזה מובן מאי טעמא נצטווה אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה, שכן היה זה לפי כוחות צדקתו העצומה, ואכן, עמד אברהם בנסיון ולא כבש את רחמיו. לא כן שרה אמנו ע"ה אשר היה זה למעלה מכוחותיה לשחוט את בנה, ומשום כך לא נצטווה ולא מצאנו בתורה כל רמז טענה או תהייה כלשהי על שרה, במה שפרחה נשמתה כשנודע לה על העקידה, ואדרבה, בפסוק זה דרשו חז"ל כי היתה בת מאה כתב עשרים לחטא, וכי כל שנותרה היו שוות לטובה, עכתו"ד.

ובענין זה כתב האור החיים הק' בפרשת האזינו (לב, יא) על הפסוק כְּנִשֵּׁר יַעֲרִי קִנּוּ, עַל גּוֹזְלֵי יִרְחֵף (דברים לב, יא) וז"ל: "והוא מאמר 'כנשר יעיר קינו', כמו כן ה' מעורר בניו, וגם מעוררם כפי היכולת שיוכלו לעמוד בו כאומרם ז"ל (בר"ר נה, ב) 'שאיין ה' מנסה אלא בשיעור שיכול לסבול'", עכ"ל.

ולפיכך מנסה הקב"ה דוקא את הצדיקים שיש בכוחם לסבול, ומזה ילמד האדם, שלעולם לא יתייאש ויאמר איזה נסיון גדול קיבלתי ואיני יכול לעמוד מפניו, כי אם הקב"ה העמידו בנסיון זה, אזי שבודאי קיבל גם את כוחות ההתמודדות בזה.

ובענין זה כבר כתב הרמב"ן (תורת אדם, שער הגמול, קי"ט) שזו היתה אחת מן הטענות של איוב, ששאל למה יבואו עלי היסורים הגדולים מאת האלוקים, אין זה דרך מוסר כי אין בי כח לסובלם, ואיך יגדל האדם בעיניו לבחון אותו לבקרים, וע"ז השיבוהו חבריו, כי כל הרעות הבאות על האדם ועל בניו כולם בדין ובמשפט על עוונות ופשעים שעשו, ולא יביא לו איזה עונש או יסורים שלא יוכל לעמוד בהם.

וכיוצא בזה אנו רואים בספר החינוך (מצוה שע"ז) שביאר בזה ההבדל שבין דיני כהן לדיני נזיר, וז"ל: "והענין הוא לפי הדומה, כי קדושת הכהן חלה עליו ממילא, לא הסכים הוא עליה, ומדעתו לא נהיתה, כי אם מלידה ומבטן נתקדש בכח שבטו שכולו קדוש, והנהגתו עם קרוביו ככל שאר בני העולם, כי אין חילוק בין האיש הכהן לשאר העם וזולתי, כי לעתים יעבוד בית אלקיו, ואמנם לעתים גם כן ישכון בהיכליו ויגל עם אוהביו ולשמחה ולמשתה יקרא רעיו וקרוביו, על כן יחס לבבו עליהם וגם הם עליו, ומפני זה הרשה להיטמא להם כי כל דרכי התורה נועם וכל נתיבותיה שלום."

"אכן האיש הנזר לה' כל ימי נדר נזרו קדוש הוא לה', וכמו שהעיד

« מדוע הוצרכו לומר לפרעה שהולכים רק לג' ימים?? »

בפרשתנו מתוארת איך שמשו רבינו ביקש מפרעה שיתן לעם ישראל לצאת ממצרים לעבוד את בוראם, ואמר להם דַּרְךְּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בַּמִּדְבָּר וְזָבַחְנוּ לָהּ אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ (שמות ח, כג). וצריך להתבונן, מדוע ביקש משה רבינו רשות ללכת רק לשלושה ימים בעת שהוא יודע שמדובר כאן על יציאה לחירות עולם.

והנה באמת מצינו בפרשת שמות שהקב"ה אמר למשה שיגיד כן לפרעה, וכמו שכתוב וּבֹאֵת אֶתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו ה' אֱלֹקֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ, וְעַתָּה נִלְכָּה נָא דַרְךְּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לָהּ אֱלֹקֵינוּ (שמות ג, יח).

והקשה האור החיים הק' (ג, יח) והאברבנאל, וכי יתכן שהקב"ה אמר למשה שיאמר לפרעה דבר שאינו אמת לכאורה. ובכלל צ"ב מדוע היה נצרך הנהגה הזו כלפי פרעה, וכי ח"ו שייך אצל קודשא בריך הוא לבוא בעורמה ולבקש רק שלושה ימים מחשש שמא לא יסכים פרעה לשלחם לגמרי, היפלא מה' דבר.

ותירץ האברבנאל בזה"ל: "שעשה הקב"ה כן, להראות לבני אדם חוזק לב פרעה וקושי ערפו ושעליו יצדקו משפטיו ודיניו ומדותיו, על פרעה ועל מצרים, יען וביען לא בקשו ממנו ללכת כי אם דרך ג' ימים לזבוח לאלוקיהם, ומסתמא יובן מדבריהם שאחר כן ישובו, ולא שמע אל תפלתם ואל תחנתם, וכ"ש אם יאמרו לו לשלחם לעולם, שבלי ספק לא יאבה להם ולא ישמע להם. הנה מפני זה צוה למשה רבינו שתהיה בראשונה שאלתו ובקשתו דבר מועט, רק ג' ימים, להבחין בו ערפו ומצחו הקשה."

"וְזו"ש מִיד וְאֵינִי יְדַעְתִּי פִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בִּיד וְזָקָה (שמות ג, ט), כלומר, ועם היות השאלה הזאת דבר מועט אני ידעתי רוע לבבו שלא יכנע גם לדבר המועט ההוא, ועכ"ז לא אמר שאחרי ג' ימים ישובו, אלא שילכו במדבר דרך ג' ימים, וכן היה שהלכו שם כל אותו זמן, וזמנים אחרים, הנה אם כן לא שקר משה בדבריו, אבל העלים הכוונה מפני אותה סבה שזכרתי וכו'", עכ"ל.

« האם יש סיבה הגיונית להתעקשותו של פרעה! »

ובעצם יש לתמוה על פרעה עצמו מה היתה סיבת ההתעקשות הטבעית לא לשלוח את כלל ישראל לכמה ימים, למרות הסבל הרב שנגרם לו ולעמו ע"י המכות הגדולות והקשות. והלא מהכתובים הרבים בענין זה נראה בעליל שפרעה לא חשד כלל ועיקר במשה ואהרן שכוונתם היא לצאת לגמרי ממצרים, וכי רק בערמה מבקש משה להתיר לישראל ללכת דרך שלושת ימים במדבר כדי לזבוח לה'.

וכן נראה גם שהיתה כן 'דעת הקהל', שכן אנו רואים מדברי עבדי פרעה שאמרו לפרעה אחרי המכה השביעית, כאשר משה רבינו בא להתרות בו על מכת הארבה שֶׁלַח אֶת הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיהֶם (שמות י, ז), והיינו שלא עלתה על דעתם שהכוונה היא ליציאה גמורה והחלטית, וגם פרעה לא ענה להם, שהוא חושב שמשו רבינו אומר להם את זה רק במרמה ובאמת הוא רוצה להוציא אותם ממצרים לצמיתות.

פְּרָעָה (שמות ט, יב), וכן במכת ברד נאמר וַיִּחַזַק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה (שמות ט, לה), דהיינו כי כך דבר ה' שיקשה את לבו.

וכן הלאה ביתר המכות האחרונות, בארבה נאמר וַיִּחַזַק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה (שמות ט, יב), וכן במכת חשך נאמר וַיִּחַזַק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם (שמות י, כז).

וכל זה הוא מכיון שהקשה פרעה לבו מתחילה ע"י בחירתו העצמית, ולא עמד בנסיון שהיה עדיין יכול לעמוד בו, לכן העניש אותו הקב"ה והכביד את לבו לבסוף, ולא עמדה לו כח בחירתו להתפעל ולהתרגש מהמכות.

לומדים אנו מפרעה, כי לפעמים הקב"ה מנסה לאדם בנסיון קטן, ואם מצליח ועומד בנסיון אזי נשלם התכלית הנרצה, ואם לא יעמוד בנסיון אזי צריך לנסותו שוב, ובא נסיון קשה יותר. מקודם הנסיון של פרעה היה רק לשלוח את בני ישראל לג' ימים בלבד שאין בזה כל כך קושי, וכשהקשה לבו מנסיון קל זה, הוכבד לבו להרשיע יותר, וקהו חושיו לגמרי מלשמוע בקול ה'.

« מהאי טעמא ציוה הקב"ה לומר לפרעה לצאת רק לג' ימים!! »

ולפי כל הנ"ל אפ"ל, שמהאי טעמא ציוה הקב"ה למשה רבינו שיאמר לפרעה שהם רוצים ללכת רק לג' ימים כדי לעבוד את ה', כי השי"ת ידע דאם ישאל לפרעה לשלוח בני ישראל לחירות עולם זה אי אפשר וזוה נסיון מדי גדול בשבילו, ובלי ספק לא יאבה להם ולא ישמע להם.

וא"כ הרי כל הענין של יציאת מצרים הוא להשריש בתוכינו את הענין של אמונה והשגחה פרטית, והקב"ה רוצה להשריש בנו שאם הוא שולח לנו איזה נסיון, הרי שזה סימן מובהק שאנחנו יכולים לעמוד בו, וא"כ מכאן תצא הראיה הגדולה לכך, שהקב"ה לא דרש מפרעה לשלוח את כלל ישראל לעולם ועד.

« זכירת יציאת מצרים - זכירת הכח לעמוד בנסיונות!! »

והנה, לא בכל דור ודור זוכים להתגלות ההשגחה בצורה כה מוחשית, כמו שהיתה ביציאת מצרים, על כן זיכה אותנו הקב"ה בכמה וכמה מצוות שהם זכר ליציאת מצרים, למען נשרש בנו ובבנינו ובבני בנינו עד סוף כל הדורות את ההכרה בהנהגת העולם על ידי הקב"ה, וכי הוא זה שהוא מביא את הנסיונות על כל אדם ואדם, והוא זה שהוא מודד ומתאים בדיוק נפלא כל נסיון לאופיו ולכוחותיו של האדם.

וכדברי הרמב"ן שכ': "יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו וכו', והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפנינו בבקר ובערב וכו' ושנעשה סוכה בכל שנה וכו' וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה", עכ"ל.

א"כ הבה נפנים ג"כ את החלק הזה שבמצוות זכירת יציאת מצרים, שאין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, ויש לנו את הכוחות לעמוד בכל הנסיונות שהקב"ה מביא לפתחינו. ואם נעמוד בנסיונות הקטנות לא נצטרך לעמוד בנסיונות גדולות יותר.

עליו הכתוב כי נָזַר אֶלְקֵינוּ עַל רֵאשׁוֹ (במדבר ו, ז), לא יטמא בתאוות העולם ולא ימצא בית משתאות ובסעודת רעים, כי הפרשתו מן היין מוכחת עליו שנתן לבו להבין ולהתענות לפני ה' ולתקן דרכי נפשו ולהניח תענוג הגוף החשוך, ואחרי שומו כל לבו וכל מחשבותיו אחר נפשו היקרה, וצרכי עצמו ובשרו נטש, מה חפצו בקרבת רעיו ואוהביו עוד זולתי למצוה, אין ספק כי בהתעלות הנפש יקל מאד בעיניה הנאת הגוף וכל ענינו, כל שכן שלא תפנה אחר חברת גופים אחרים, ואם קרובים המה או רחוקים, ולא תמצא תענוג בכל דבר מהדברים זולתי בעבודה הקדושה אשר נתקשרה בה ועיניה אליה תמיד."

"ועל כן לרוב קדושתו ומעלתו ופרישותו מאחיו, תמנענו התורה מהטמא להן. וכענין הכהן הגדול, כי מהיותו מעולה מאד בענינו ונפרש מחברת האוהבים ואין כל עסקיו ומחשבותיו זולתי מעבודת אלוקי יתברך, תמנענו התורה גם כן מהטמא לאחד מכל קרוביו וכו'." עכ"ל.

ועל זה המליצו עליו דורשי רשומות את דברי דוד המלך בתהלים שאמר אֲשָׂא עֵינַי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יְבֵא עֲזָרִי (תהלים קכא, א), דהיינו שכאשר האדם אוהז במצב של 'מאין', אז בא הרגע של 'יבוא עזרי'. שהרי ברגע שהוא באמת אינו יכול, אז באמת הקב"ה מביא לו ישועתו, כי הקב"ה אינו מנסהו במה שאינו יכול.

ודברים אלו אמורים כלפי אותם אנשים, שכאשר מגיע אליהם מצב של נסיון כל שהוא אז אמורים וטוענים 'אני לא יכול, אני לא מסוגל', אבל צריך לדעת שזו טעות, משום שאילו לא היה יכול לא היה מביא לו הקב"ה את הנסיון, ואם הביא לו הנסיון אזי סימן שיכול להתמודד עם זה.

« אם לא עומדים בנסיון, הנסיונות הופכות ליותר קשות!! »

ויש לאדם לדעת, שכאשר הוא זוכה לעמוד בנסיון הרי זה תועלת גדולה עבורו, כי לפעמים הקב"ה מנסה את האדם בנסיון קטן, ואם מצליח ועומד בנסיון אזי נשלם התכלית הנרצה, ואם לא יעמוד בנסיון אזי צריך להתנסות שוב ושוב, ואז בא הנסיון הוא באופן מגושם וקשה יותר, כי לכל נסיון יש תכלית, ואם לא בא עדיין התכלית צריך עוד נסיון, עד שיצליח ויעמוד בנסיון.

וזהו הכוונה בתפילתנו 'אל תביאנו לא לידי נסיון', שלכאור' אינו מובן, הלא עיקר התכלית של האדם בעולמו הוא לעמוד בנסיונות. ושמעתי בשם המשגיח הגר"י לוונשטיין זצ"ל שאמר כי הפירוש הוא שנעמוד בנסיונות הקטנים, ולא נצטרך לבוא לידי נסיונות גדולים.

וכמו שאנו רואים אצל פרעה, שמצינו בדברי חז"ל תיאור ארוך (ילקוט שמות רמז קפ"א) שבעת שבא אליו משה רבינו באו ע"י נסים גדולים ונפלאים, ופרעה הרי ראה את

כל אלה, ולא היה לו כ"כ נסיון להאמין שיש בורא ומנהיג לעולם אחר שראה נסים כאלו, והבין שבודאי הם שליחי ה', רק שהלב לא הניח לו להודות, ואמר מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַע בְּקִלּוֹ (שמות ה, ב), ואחר כך היה ויחזק ה' את לב פרעה, כיון שלא עמד בנסיון באו לו נסיונות גדולים יותר.

והענין הזה אפשר ללמוד גם בהסתכלות רחבה על סגנון האזהרה בכל העשר מכות. דבחמש מכות הראשונות תלה הכתוב את מניעת שילוחין של ישראל בקשיות עורפו של פרעה מצד בחירתו, וכנאמר במכת דם וְלֹא שָׁת לָבוֹ גַם לִזְאת (שמות ז, כג), ובמכת צפרדע וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי הִיְתָה הַרְוָה וְהִכְבֵּד אֶת לָבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם (שמות ח, יא), ובמכת כינים וַיִּחַזַק לֵב פְּרָעָה (שמות ז, יג), ובמכות ערוב וַיִּכְבַּד פְּרָעָה אֶת לָבוֹ (שמות ח, כח), וכן במכת דבר נאמר וַיִּכְבַּד לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם (שמות ט, ז).

ואילו החל מהמכה השישית תלה הכתוב את קשיות עורפו מכח שכן הכריחו ה' שלא מצד בחירתו. וכמו שנאמר במכת שחין וַיִּחַזַק ה' אֶת לֵב